

КОРПОРАТИВНИЙ СЕКРЕТАР ЯК ПОСАДОВА ОСОБА АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА

CORPORATE SECRETARY AS AN OFFICIAL OF THE JOINT STOCK COMPANY

Савчук В.П., аспірант кафедри цивільного права

Навчально-науковий юридичний інститут

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

Стаття присвячена обґрунтуванню та з'ясуванню правової природи інституту корпоративного секретаря. Автор ставить питання, чи відноситься корпоративний секретар до посадових осіб товариства та наводить аргументи на підтвердження даної тези.

В статті відзначається, що корпоративний секретар виступає гарантом дотримання посадовими особами та органами управління компанії тих процедурних вимог, які забезпечують реалізацію законних прав та інтересів акціонерів. Відсутність такої взаємодії найчастіше призводить до того, що акціонерне товариство втягується у корпоративні конфлікти та опиняється перед необхідністю виплачувати штрафи, а його керівники притягуються до адміністративної та кримінальної відповідальності.

На підставі аналізу численної кількості статутів акціонерних товариств автор робить висновок, що в більшості акціонерних товариств діє повноцінна служба корпоративного секретаря зі своїм штатом, компетенцією, функціями та відповідальністю, яку несуть їх посадові особи.

Автор акцентує увагу на поступовій тенденції національного законодавства стосовно посилення ролі корпоративного секретаря в системі корпоративного управління.

З урахуванням буквального розуміння норм локальних правових актів корпоративного управління товариств та з врахуванням теорії права стверджується, що корпоративний секретар є щонайменше посадовою особою товариства. В цілому, зважаючи на компетенцію, якою наділений корпоративний секретар в діючих товариствах, позиції науковців в доктрині корпоративного права, іноземний досвід правового регулювання, можна стверджувати, що корпоративний секретар є посадовою особою.

На підставі проведеного дослідження автор пропонує внести зміни до поняття «посадових осіб», яке викладене в загальних положеннях Закону України «Про акціонерні товариства».

Ключові слова: корпоративний секретар, посадова особа, орган товариства, акціонерне товариство, корпоративні правовідносини, корпоративне право.

The article is devoted to the justification and clarification of the legal nature of the corporate secretary institute. The author asks the question whether the corporate secretary belongs to the officials of the company and provides arguments in support of this thesis.

The article notes that the corporate secretary acts as a guarantor of compliance by the officials and management bodies of the company with those procedural requirements that ensure the realization of the legal rights and interests of shareholders. The lack of such interaction most often leads to the fact that the joint-stock company is involved in corporate conflicts and finds itself facing the need to pay fines, and its managers are brought to administrative and criminal liability.

Based on the analysis of a large number of charters of joint-stock companies, the author concludes that in most joint-stock companies there is a full-fledged service of the corporate secretary with its staff, competence, functions and responsibilities borne by their officials.

The author emphasizes the gradual trend of national legislation regarding the strengthening of the role of the corporate secretary in the corporate governance system.

Taking into account the literal understanding of the norms of local legal acts of corporate management in the companies and taking into account the theory of law, it is stated that the corporate secretary is at least an official of the company. In general, taking into account the competence of the corporate secretary in operating companies, the positions of scientists in the doctrine of corporate law, foreign experience of legal regulation, it can be stated that the corporate secretary is an official.

Based on the conducted research, the author proposes to make changes to the concept of "officials", which is set out in the general provisions of the Law of Ukraine "On Joint Stock Companies".

Key words: corporate secretary, official, company body, joint-stock company, corporate legal relations, corporate law.

Постановка проблеми. Корпоративний секретар є тією зв'язуючою ланкою, яка підтримує належну комунікацію між акціонерами АТ, його топ-менеджерами та радою директорів. Розвиваючи взаємодію у рамках так званого «корпоративного трикутника», він виступає гарантом дотримання посадовими особами та органами управління компанії тих процедурних вимог, які забезпечують реалізацію законних прав та інтересів акціонерів. Відсутність такої взаємодії найчастіше призводить до того, що акціонерне товариство втягується у корпоративні конфлікти та опиняється перед необхідністю виплачувати штрафи, а його керівники притягуються до адміністративної та кримінальної відповідальності. В результаті можливе падіння котирувань акцій, погіршення репутації та навіть банкрутство компанії. В чинному законодавстві призначення корпоративного секретаря добровільним. Але на сьогодні активно обговорюється імплементація норм, які зобов'язуватимуть призначити корпоративного секретаря для АТ (щонайменше для державних або із значною кількістю акціонерів).

Стан дослідження. Питань правового статусу корпоративного секретаря частково у своїх дослідженнях торкалися такі вчені як О.Р.Кібенко, Ю.В.Біляк, О.Шевчук,

Ю.Ментух. Разом з тим існує необхідність глибше вивчити дане питання.

Постановка завдання. Тому метою статті є статус корпоративного секретаря як посадової особи товариства.

Виклад основного матеріалу. Корпоративний секретар є особою, яка відповідає за ефективну поточну взаємодію акціонерного товариства з акціонерами, іншими інвесторами, координацію дій товариства по захисту прав та інтересів акціонерів, підтримку ефективної роботи ради директорів або наглядової ради, а також виконує інші функції, визначені Законом України «Про акціонерні товариства», статутом товариства та положенням про корпоративного секретаря (Проект № 2493) [1].

До прикладу, в «Укргазбанк» служба корпоративного секретаря на чолі з корпоративним секретарем керується у своїй діяльності нормативно-правовими актами та внутрішніми регуляторними актами банку, зокрема положеннями про службу корпоративного секретаря, про корпоративного секретаря, Кодексом корпоративного управління та Кодексом корпоративної культури та етики. Корпоративний секретар забезпечує організацію підготовки й проведення загальних зборів учасників (акціонерів), організовує забезпечення належного зв'язку з акціонерами,

а саме: надання акціонерам вчасної, повної та достовірної інформації; вживає заходи щодо попередження порушень та розв'язання суперечок, що виникають у зв'язку з порушенням прав акціонерів; на запит акціонерів організовує вчасне та повне їх інформування про рішення, які ухвалені загальними зборами акціонерів, наглядовою радою та ревізійною комісією; на вимогу акціонерів видає належним чином засвідчені копії документів банку, передбачені актами законодавства, статутом банку [2].

У відповідності з положенням про корпоративного секретаря ПАТ «Холдингова компанія „Еко-Дім“» корпоративний секретар є одноосібним незалежним органом товариства, що здійснює правове, організаційно-технічне забезпечення та координацію роботи органів товариства, а також обмін інформацією між ними та акціонерами. Корпоративний секретар призначається на посаду та звільняється з посади за рішенням наглядової ради, на підставі якого головою правління видається відповідний наказ. Корпоративний секретар призначається на посаду на необмежений термін, при цьому він може бути призначений за сумісництвом.

Місце корпоративного секретаря в системі корпоративних правовідносин залежить від вирішення наступного питання: корпоративний секретар – це орган чи лише посадова особа. Або ж він не відноситься ні до тих, ні до інших. З'ясування даного питання належить до ключових. У випадку, якщо корпоративний секретар не належить до посадових осіб, то й коло правопорушень, за які його можна притягнути, суттєво звужується. В нормах акціонерного права, коли йде мова про відповідальність, то саме в аспекті відповідальності посадових осіб. Посадові особи органів акціонерного товариства несуть відповідальність перед товариством за збитки, завдані товариству своїми діями (бездіяльністю), згідно із законом (ч. 2 ст. 63 Закону). За вимагання непередбачених Законом відомостей чи довіреності від акціонерів посадова особа товариства притягується до адміністративної і майнової відповідальності, звільняється із займаної посади, цивільно-правовий чи трудовий договір (контракт) з нею розривається відповідно до закону (ч. 1 ст. 28 Закону). Посадові особи, які отримали доступ до інформації з обмеженим доступом, несуть юридичну відповідальність за її неправомірне використання (ч. 6 ст. 58 Закону). Тобто Закону України «Про акціонерні товариства» сконструйований таким чином, що про відповідальність в ньому йде мова саме в контексті юридичної відповідальності перш за все посадових осіб товариства.

Поряд з тим у вітчизняному корпоративному праві визначення поняття «посадова особа» відсутнє. У ст. 89 Господарського кодексу України зазначається, що управління діяльністю господарського товариства здійснюють його органи та посадові особи, склад і порядок обрання (призначення) яких визначається залежно від виду товариства, а у визначених законом випадках – учасники товариства. Посадовими особами товариства визнаються голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) – голова і члени цієї ради. Посадовими особами господарського товариства не можуть бути особи, службу або іншу діяльність яких визнано Конституцією України та законом несумісною з перебуванням на цих посадах, а також особи, яким перебування на відповідних посадах заборонено рішенням суду.

Державною інспекцією України з питань праці надано роз'яснення від 24.07.2014, в якому йдеться про таке. До категорії «посадових осіб» у розумінні п. 5 ст. 41 КЗпП України можна віднести, зокрема, категорію працівників, визначених як «посадові особи» в статті 2 Закону України «Про державну службу», в статті 2 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», та як «службові особи» у примітці до статті 364 Кримінального кодексу України. Держпраці

зробило висновок про те, що поняття «посадова особа» та «службова особа» є синонімічними.

Посадовими (службовими) особами вважаються такі особи, що регулярно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням виконують функції представницькі функції влади або місцевого самоврядування, або обіймають в органах державної влади, на державних чи комунальних підприємствах, органах місцевого самоврядування, чи в установах та організаціях посади, що пов'язані із здійсненням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням. Посадова особа наділена певним обсягом повноважень і в їх межах має право вчиняти дії, що породжують, змінюють або припиняють конкретні правовідносини.

В старій (насьогодні уже не чинній) редакції ГК України до 2015 року посадовими особами товариства визнавалися голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) – голова і члени цієї ради. Обмеження щодо поєднання однією особою зазначених посад встановлюються законом (ст. 89). Таким чином, закріплюючи виключний, достатньо вузький перелік посадових осіб, корпоративний секретар автоматично залишався поза їх колом. Тобто старою редакцією ГК України корпоративний секретар не визнавався посадовою особою. Але з внесенням змін до ст. 89 ГК України на підставі Закону України № 289-VIII від 7.04.2015 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» [3] підхід до визначення кола посадових осіб в ГК України змінився. Законодавець відмовився від їх закритого переліку, зосередившись на переліку дій, за які посадових осіб може бути притягнуто до відповідальності.

Закон України «Про акціонерні товариства» до посадових осіб органів АТ відносить фізичних осіб – голову та членів наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізора АТ, а також голову та членів іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства (п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону). Про корпоративного секретаря серед посадових осіб АТ не згадується. Тож виходячи з буквального тлумачення норми випливає, що Закон не відносить корпоративного секретаря до посадових осіб АТ. Разом з тим перелік посадових осіб АТ залишається відкритим, оскільки до останніх відносяться «голова та члени будь-якого іншого органу товариства, якщо його утворення передбачено статутом товариства».

Статтею 2 Проекту №2493 закріплюється перелік посадових осіб товариства: голова та члени наглядової ради або ради директорів, виконавчого органу, ліквідаційної комісії, корпоративний секретар акціонерного товариства, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено законом або статутом товариства [4]. Це обумовлено тим, що Проектом № 2493 для корпоративного секретаря визначена власна компетенція: 1) забезпечення інформацією акціонерів та/або інвесторів, інших зацікавлених осіб про діяльність АТ; 2) надання оригіналу статуту АТ та інших внутрішніх документів, що затверджені на загальних зборах, в тому числі міни до них, для ознайомлення будь-яким особам, які мають на це право; 3) виконання функцій голови лічильної комісії; 4) організація підготовки, скликання та проведення загальних зборів акціонерів, виконання функцій секретаря загальних зборів та складення протоколу загальних зборів; 5) організація проведення засідання наглядової ради або ради директорів, комітетів наглядової ради або ради директорів, виконання функцій секретаря ради директорів або наглядової ради, формування протоколу засідання ради директорів чи наглядової ради; тощо.

Таким чином, корпоративний секретар проектом Закону відноситься до посадових осіб товариства на рівні з членами наглядової ради та виконавчого органу товариства.

На практиці відомо чимало прикладів, коли в АТ діє повноцінна служба корпоративного секретаря зі своїм штатом, компетенцією, функціями та відповідальністю, яку несуть їх посадові особи. До прикладу в АТ «Український банк реконструкції та розвитку» діє Положення про Службу корпоративного секретаря». Корпоративний секретар є посадовою особою Банку, правовий статус якого визначається Статутом і внутрішніми нормативними документами Банку, зокрема цим Положенням (п. 2.1. Положення) [5].

Кодексом корпоративного управління АТ КБ «Приватбанк» закріплено, що корпоративний секретар забезпечує функціонування Наглядової ради разом зі Службою Корпоративного секретаря, а також структурним підрозділом Банку, що може бути утворений для технічної підтримки діяльності Наглядової ради, її окремих членів та Корпоративного секретаря (п. 7.1.). Корпоративний секретар є посадовою особою Банку та не може бути членом будь-яких органів управління Банку. Корпоративний секретар не рідше одного разу на квартал звітує перед Наглядовою радою про свою роботу (п. 7.2.) [6].

Таким чином, внутрішніми документами акціонерних товариств підкреслюється, що корпоративний секретар відноситься до посадових осіб.

Більше того, навіть в тих товариствах, де не створено окремої служби (офісу, підрозділу тощо) корпоративного секретаря, останнього віднесено до посадових осіб АТ. Так у відповідності із Положенням про корпоративного секретаря ПАТ «Укргідроенерго» корпоративного секретаря віднесено до посадових осіб (п. 3. Положення) [7].

В ряді акціонерних товариств корпоративний секретар хоча й не очілює окремих структурних підрозділів, але його діяльність регулюється окремим положенням. Так відповідно до Положення про корпоративного секретаря ПАТ «Полтавакондитер» затвердженого протоколом № 1 від 10.04.2021 року корпоративний секретар призначається Наглядовою радою на підставі пропозиції її Голови, та підпорядковується наглядовій раді з питань виконання своїх обов'язків і повноважень згідно положення про наглядову раду, Положення про Правління та інших локальних нормативно-правових актів [8].

Згідно п. 1.5. Положення про корпоративного секретаря ПАТ «Національна суспільна телерадіокомпанія України» корпоративний секретар є тією посадовою особою АТ, що реалізує інформаційну та організаційну стратегію забезпечення функціонування Наглядової ради, скеровує діяльність апарату Наглядової ради, а також забезпечує обмін інформацією між органами управління Товариства, його акціонером та Товариством, між Товариством та іншими

групами стейкхолдерів, які перебувають і правовідносинах з Товариством чи його інвесторами.

У відповідності з засадами теорії права положення – це нормативно-правовий або локально-правовий акт, що визначає основні правила організації та діяльності державних та інших органів, структурних підрозділів органу, а також установ, організацій і підприємств (філій), що їм підпорядковуються, тимчасово створених комісій, груп, бюро, посадових осіб органів управління тощо. Таким чином, неможливою є на практиці ситуація, коли положенням регулювалася б діяльність певної особи, яка б не належала до посадових осіб даного органу, підприємства, установи чи іншої організації.

В жодному з перерахованих вище положень функції корпоративного секретаря не зводяться виключно до секретарських обов'язків проведення загальних зборів товариства та закріплення результатів голосування. Навпаки у всіх вище перерахованих випадках реального функціонування корпоративного секретаря він наділений значними повноваженнями, забезпечує належну взаємодію між акціонерами, товариством та акціонерами, представниками інших груп учасників корпоративних правовідносин. В теорії права під повноваженнями розуміється засіб впливу суб'єкта на правову поведінку об'єктів. Повноваження є водночас і обов'язком, і правом. Особа, яка наділена повноваженнями, має певні додаткові можливості, але не може використовувати їх на свій розсуд, а тільки у формально визначений спосіб. Тому справедливо буде сказати, що повноваження є обов'язком здійснити (реалізувати, застосувати) конкретне суб'єктивне право.

Висновки. Таким чином, виходячи з буквального розуміння норм локальних правових актів корпоративного управління товариств та з врахуванням теорії права впливає, що корпоративний секретар є щонайменше посадовою особою товариства. В цілому, зважаючи на компетенцію, якою наділений корпоративний секретар в діючих товариствах, позиції науковців в доктрині корпоративного права, іноземний досвід правового регулювання, можна стверджувати, що корпоративний секретар є посадовою особою. Виходячи з цього слід внести пропозиції, щодо удосконалення поняття «посадових осіб», яке викладене в загальних положеннях Закону України «Про акціонерні товариства».

Пропонуємо викласти п. 15 ч. 1 ст. 2 Закону про АТ в такій редакції: «посадові особи органів АТ – це фізичні особи – голова та члени наглядової ради, виконавчого органу, ревізійної комісії, ревізор АТ, корпоративний секретар, а також голова та члени іншого органу товариства, якщо утворення такого органу передбачено статутом товариства».

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону України «Про акціонерні товариства» №2493 від 25.11.2019 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67468
2. Положення про службу корпоративного секретаря акціонерного банку «Укргазбанк», Положення про службу корпоративного секретаря акціонерного банку «Укргазбанк», затверджено правлінням 28 жовтня 2010 р. / URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/polozhennya_pro_sks.pdf
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів : Закон України від 7.04.2015 р. № 289-VIII / *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 25. Ст. 188.
4. Проект Закону України «Про акціонерні товариства» №2493 від 25.11.2019 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67468
5. Положення про Службу корпоративного секретаря акціонерного товариства «Український банк реконструкції та розвитку» №24/2020 від 13 листопада 2020 р.. URL: https://www.ubrr.com.ua/files/Pol_corp_sec_2020.pdf
6. Кодекс корпоративного управління АТ КБ «Приватбанк». URL: https://static.privatbank.ua/files/10.3._HR_23.12_Code_of_Corporate_Governance_UKR.pdf
7. Положення про корпоративного секретаря ПАТ «Укргідроенерго» від 30.03.2021р. №4-2021. URL: <https://uhe.gov.ua/sites/default/files/2021-05/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%B5%D0%BA%D1%80%D0%B5%D1%82%D0%B0%D1%80.pdf>
8. Положення про корпоративного секретаря ПАТ «Полтавакондитер» затвердженого протоколом №1 від 10.04.2021 р. URL: <https://dominik.ua/wp-content/uploads/2019/07/polozhennya-pro-korporativnogo-sekretarya.pdf>